

3. Тарасевич Ю.В. Кримінологічне прогнозування. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2020. № 8. С. 565–567. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0374/2020-8/141>

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-613-6-78>

ДЕЯКІ ПРОБЛЕМИ КРИМІНАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ЗА ШАХРАЙСТВО, ВЧИНЕНЕ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Резніченко Ганна Семенівна

кандидат юридичних наук, доцент,

*доцент кафедри кримінально-правових дисциплін,
Одеський державний університет внутрішніх справ
м. Одеса, Україна*

Кримінальні правопорушення проти власності становлять значну суспільну небезпеку, яка пов'язана із посяганням на конституційне право громадян володіти, користуватися та розпоряджатися своїм майном. В умовах воєнного стану право власності потребує ще більшого захисту, оскільки життя людей суттєво змінюється: вимушені переселення, відсутність можливості постійно контролювати своє майно, втрата пильності, внаслідок постійного стресу, ці та інші фактори зумовлюють посилення кримінальної відповідальності за посягання на право власності під час воєнного стану.

Не останнє місце серед кримінальних правопорушень проти власності відводиться шахрайству. Статистичні відомості свідчать, що за умов воєнного стану, відбувається стабільно велика кількість облікованих кримінальних правопорушень. Так, за три місяці 2026 року в Україні було обліковано 10 943 кримінальних правопорушень за статтею 190 КК України «Шахрайство» [1]. З січня по грудень 2025 року – 48 621 [1], за аналогічний період у 2024 році – 64 720, у 2023 році – 82 085, у 2022 році – 32 086 [2]. Це свідчить про достатню поширеність цього кримінального правопорушення та актуальність дослідження кримінальної відповідальності за це діяння.

Законом України «Про внесення змін до Кримінального та Кримінального процесуального кодексів України щодо усунення суперечностей у караності кримінальних правопорушень» від 13.07.2023 № 3233-IX частину третю статті 190 «Шахрайство» доповнено кваліфікуючою ознакою «вчинене в умовах воєнного чи надзвичайного стану» [3]. На необхідності доповнення ст.190 «Шахрайство»

вищевказаною кваліфікуючою ознакою науковці у галузі кримінального права вказували ще у 2022 році, після прийняття Закону України «Про внесення змін до Кримінального кодексу України щодо посилення відповідальності за мародерство» від 03 березня 2022 року №7124 [4], яким передбачалось доповнення статей 185, 186, 187, 189, 191 Кримінального кодексу України кваліфікуючою ознакою «в умовах воєнного або надзвичайного стану», проте у цьому переліку не було передбачено статтю 190 Кримінального кодексу України.

Кваліфікуючою ознакою «в умовах воєнного або надзвичайного стану» було доповнено різні частини вищевказаних статей: у статтях 185, 186, 187 та 191 Кримінального кодексу України – частину четверту, у статті 190 Кримінального кодексу – частину третю.

Зміст кваліфікуючої ознаки «в умовах воєнного або надзвичайного стану» базується на положеннях Закону України «Про правовий режим воєнного стану» № 389-VIII від 12.05.2015 [5] та Закону України «Про правовий режим надзвичайного стану» № 1550-III від 16.03.2000 [6].

Логічне та систематичне тлумачення змісту кваліфікуючої ознаки «в умовах воєнного або надзвичайного стану» дає можливість зробити висновок про те, що вчинення шахрайства в будь-якому регіоні України під час дії воєнного стану передбачає застосування цієї кваліфікуючої ознаки.

Зміст кваліфікуючої ознаки «в умовах воєнного чи надзвичайного стану» є однаковим при кваліфікації всіх кримінальних правопорушень проти власності, які доповнено цією кваліфікуючою ознакою, проте міри кримінальних покарань суттєво різняться. Так, крадіжка, вчинена ... в умовах воєнного або надзвичайного стану, карається позбавленням волі на строк від п'яти до восьми років; грабіж, вчинений ... в умовах воєнного або надзвичайного стану, карається позбавленням волі на строк від семи до десяти років; розбій, вчинений ... в умовах воєнного або надзвичайного стану, карається позбавленням волі на строк від восьми до п'ятнадцяти років із конфіскацією майна; вимагання, вчинене ... в умовах воєнного або надзвичайного стану, карається позбавленням волі на строк від семи до дванадцяти років з конфіскацією майна; шахрайство, вчинене в умовах воєнного чи надзвичайного стану, карається штрафом від чотирьох тисяч до восьми тисяч неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або позбавленням волі на строк від трьох до п'яти років [7].

Звичайно ступінь суспільної небезпечності цих кримінальних правопорушень є різним, проте чи можна вважати, що крадіжка, вчинена в умовах воєнного чи надзвичайного стану є більш суспільно небезпечним діянням ніж шахрайство, вчинене за аналогічних умов? Вважаємо, що ні, адже і при вчиненні крадіжки, і при вчиненні

шахрайства відбувається посягання на однаковий об'єкт, при вчиненні шахрайства більш широким є коло предметів, оскільки іде мова про майно та право на майно, відмінності звичайно полягають у ознаках об'єктивної сторони, але ні крадіжка, ні шахрайство не передбачають застосування насильства, як способу вчинення цих кримінальних правопорушень, різним є вік кримінальної відповідальності за ці кримінальні правопорушення, проте схожими є ознаки суб'єктивної сторони. Тож виникає питання, чому міри покарання за шахрайство вчинене в умовах воєнного стану не відповідають за ступенем суворості мірам покарання інших кримінальних правопорушень проти власності, які передбачають аналогічну кваліфікуючу ознаку, в тому числі крадіжки.

Отже, військова агресія РФ на Україну нажаль не вплинула на зменшення кількості шахрайства, як кримінального правопорушення проти власності, навпаки констатується тенденція збільшення кількості зареєстрованих кримінальних проваджень за цією статтею. Залишається незрозумілою позиція законодавця щодо мір покарання, які передбачені у санкції частини третьої статті 190 «Шахрайство, вчинене в умовах воєнного чи надзвичайного стану...», які порівняно із санкціями інших кримінальних правопорушень проти власності, які містять аналогічну кваліфікуючу ознаку, є найменш суворими. Тож приведення санкції частини третьої статті 190 «Шахрайство» у відповідність із мірами покарання, які передбачені у інших кримінальних правопорушеннях проти власності, які містять аналогічну кваліфікуючу ознаку, буде проявом принципу справедливості. Тож пропонуємо викласти санкцію ч. 3 ст. 190 «Шахрайство» у такій редакції: «карається штрафом від чотирьох тисяч до восьми тисяч неоподатковуваних мінімумів доходів громадян *або позбавленням волі до семи років*».

Література:

1. Про зареєстровані кримінальні правопорушення та результати їх досудового розслідування. URL: <https://gp.gov.ua/ua/posts/pro-zareyestrovani-kriminalni-pravoporushennya-ta-rezultati-yih-dosudovogo-rozsliduvannya-2> (дата звернення: 18.04.2026).

2. Про зареєстровані кримінальні правопорушення та результати їх досудового розслідування 2013–2024 роки. URL: <https://www.gp.gov.ua/ua/posts/2013-2024-roki-pro-zareyestrovani-kriminalni-pravoporushennya-ta-rezultati-yih-dosudovogo-rozsliduvannya> (дата звернення: 18.04.2026).

3. Про внесення змін до Кримінального та Кримінального процесуального кодексів України щодо усунення суперечностей у караності кримінальних правопорушень : Закон України від 13.07.2023 № 3233-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3233-20#n14> (дата звернення: 14.04.2026).

4. Про внесення змін до Кримінального кодексу України щодо посилення відповідальності за мародерство : Закон України від 03 березня 2022 року № 7124. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2117-20#Text> (дата звернення: 10.04.2026).

5. Про правовий режим воєнного стану : Закон України № 389-VIII від 12.05.2015 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/389-19#Text> (дата звернення: 10.04.2026).

6. Про правовий режим надзвичайного стану : Закон України № 1550-III від 16.03.2000 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1550-14#Text> (дата звернення: 10.04.2026).

7. Кримінальний кодекс України : Закон України від 05.04.2001 № 2341-III. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text> (дата звернення: 10.04.2026).

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-613-6-79>

ТРАНСНАЦІОНАЛЬНА ТОРГІВЛЯ ЛЮДЬМИ В УМОВАХ ЗБРОЙНОГО КОНФЛІКТУ: ГЕНДЕРНИЙ ВИМІР

Роскрут Катерина Володимирівна

*аспірант кафедри кримінального права юридичного факультету,
Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича
м. Чернівці, Україна*

Торгівля людьми належить до найбільш прихованих злочинів та становить серйозну загрозу міжнародній безпеці. На тлі повномасштабного вторгнення Російської Федерації на територію України у 2022 році, криміногенна ситуація в нашій державі зазнала значних змін стосовно кримінальних правопорушень проти волі, честі та гідності особи. Чинниками, які сприяли створенню нових умов для діяльності мереж торгівлі людьми, стали руйнування соціально-економічної стабільності, масове вимушене переміщення населення в межах країни, фемінізація міграції, а також послаблення чи взагалі відсутність контролю держави над частиною її території.

З огляду на подвійну роль жінки – як жертви торгівлі людьми, так і безпосереднього учасника цього кримінального правопорушення, окремої уваги потребує гендерний вимір досліджуваного явища. Збройний конфлікт є тією криміногенною обставиною, яка безпосередньо збільшує ризики потрапляння в ситуацію торгівлі людьми. Аналіз статистичних даних за 2022–2025 роки демонструє збільшення